

Helena Olszewska

Gromadzenie i wykorzystanie czasopism bieżących w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu w latach 1992-1998

Biblioteka 3 (12), 39-42

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GROMADZENIE I WYKORZYSTANIE CZASOPISM BIEŻĄCYCH W BIBLIOTECE UNIWERSYTECKIEJ W POZNANIU W LATACH 1992-1998

Z badań czytelniczych wynika, że najczęściej wykorzystywanym źródłem informacji dla więcej niż połowy użytkowników są czasopisma naukowe. To one służą naukowcom jako źródło rozpowszechniania rezultatów badań i poddawania ich pod ocenę środowiska w celu zapewnienia poprawności procesu badawczego. Nawet dziś, u progu XXI wieku czasopisma naukowe sprawdzają się w roli aktualnego informatora o stanie badań naukowych.

Do problemu gromadzenia, a szczególnie gromadzenia czasopism, biblioteki akademickie przywiązują bardzo duże znaczenie. To właśnie czasopisma dostarczają użytkownikom bibliotek informacji najnowszych ze względu na krótki, w porównaniu z książką, cykl wydawniczy. Biblioteka szkoły wyższej powinna gromadzić czasopisma dzięki którym będzie mogła obsługiwać badania naukowe i proces dydaktyczny całej uczelni; zachowując jednocześnie podstawowe kryterium efektywności czasopism naukowych.

Efektywność czasopisma naukowego można określić (opisać) za pomocą trzech kryteriów:

- łatwości dostępu
- czasu dostępu
- wartości merytorycznej czasopisma¹.

Gromadzenie czasopism w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu odbywa się drogą prenumeraty, egzemplarza obowiązkowego, wymiany i sporadycznie darów. Czasopisma ze wszystkich wymienionych źródeł wpływów są przechowywane i udostępniane w obrębie roku kalendarzowego w Czytelni Czasopism. Właśnie w tej grupie czasopism odnotowujemy duży wzrost wypożyczeń pomimo zmniejszającej się co roku liczby tytułów. Dlaczego zmniejsza się ilość tytułów czasopism?

W ostatnich latach Biblioteka nasza zerwała z wieloletnią praktyką, w myśl której efektywność i znaczenie biblioteki mierzono wyłącznie ilością zgromadzonych jednostek.

W roku 1993 w istotny sposób zmieniono zasady gromadzenia czasopism. Wychodząc z założenia, że biblioteczne zbędne są tytuły, z których nikt lub prawie nikt nie korzysta postanowiliśmy nie gromadzić czasopism z dziedzin nie reprezentowanych na

¹ Nowak P., *Wokół badań nad efektywnością czasopism naukowych*. [w:] *Ze współczesnych zagadnień o informacji*, Poznań 1997, s.99-112.

Uniwersytecie tj. z zakresu rolnictwa, techniki i medycyny. Wymienione czasopisma otrzymywaliśmy (jak wszystkie Biblioteki Uniwersyteckie) drogą Egzemplarza Obowiązkowego. Do roku 1993 pomimo znikomego wykorzystania tych czasopism biblioteka gromadziła je, opracowywała i przechowywała. Dopiero od 1.01.93 decyzją Rady Bibliotecznej zaczęliśmy przekazywać je nieodpłatnie odpowiednim bibliotekom specjalistycznym. W ten sposób zmniejszyliśmy ilość bieżących tytułów o 198.

Tabela nr 1
Wypożyczanie czasopism bieżących, ilość tytułów i wskaźnik ich aktywności
w latach 1992-1998

Rok	Ogólna liczba wypożyczeń w wol.	Ilość tytułów	Wskaźnik aktywności
1992	38.530	3.495	11,0
1993	46.007	3.297	13,9
1994	75.816	3.059	24,7
1995	68.295	3.000	22,7
1996	64.570	3.012	21,3
1997	83.472	2.637	31,6
1998	103.402	2.500	41,3

W związku z tym, iż ilość tytułów zmalała a ilość wypożyczeń wzrosła wzrósł również tzw. wskaźnik aktywności tj. średnia ilość wypożyczeń każdego tytułu w ciągu roku. W roku następnym, czyli 1994 kontynuowaliśmy proces racjonalizacji gromadzenia czasopism. Tym razem zajęliśmy się innym źródłem wpływu - wymianą czasopism z partnerami zagranicznymi i krajowymi. Po dokładnej analizie wpływów z tego źródła udało się nam zrezygnować z 238 tytułów. Zrezygnowaliśmy z periodyków o charakterze popularnym bądź też publikowanych w egzotycznych językach np. chińskim, albańskim itp. W latach 1994, 1995 i 1996 kontynuowaliśmy politykę optymalizacji gromadzenia tytułów w stosunku do oczekiwań i zainteresowań naszych użytkowników, ale cięcia których dokonywaliśmy w tych latach były już niewielkie.

W roku 1997 dokonaliśmy dalszej dużej selekcji tytułów czasopism (375 tytułów). Skreśleniu uległy niektóre niewykorzystywane tytuły wpływające drogą prenumeraty, nastąpiło dalsze ograniczenie tytułów z wymiany ale największe zmiany (tj. skreślenia) nastąpiły ponownie wśród polskich czasopism wpływających drogą EO. Ponad 230 tytułów przekazano nieodpłatnie do innych bibliotek. Tym samym przestaliśmy gromadzić czasopisma w działach medycyna, technika. W roku 1998 ilość tytułów czasopism bieżących przechowywanych i udostępnianych w Czytelnicy Czasopism wyniosła 2500².

² Liczba tytułów czasopism gromadzonych w bibliotece jest zawsze nieco inna, większa bo czasopisma o częstotliwości półrocznika i rocznika są odsyłane do magazynu

Jak ilustruje to Tabela nr 1 w ciągu ostatnich siedmiu lat liczba tytułów zmniejszyła się o około tysiąc. Z tego ponad 500 tytułów nieprofilowanych z Egzemplarza Obowiązkowego przekazano bibliotekom specjalistycznym; około 240 tytułów pochodziło z sekcji wymiany; kilkanaście skreśleń to niewykorzystywane czasopisma z prenumeraty, pozostałe to czasopisma zawieszono lub te, które przestały się ukazywać.

Tabela ta pokazuje jednocześnie wzrastającą co roku ilość wypożyczeń czasopism bieżących, co przy malejącej co roku ilości tytułów w istotny sposób zwiększa tzw. wskaźnik aktywności. Systematyczny jego wzrost potwierdza, że droga którą obraliśmy usprawniła proces gromadzenia czasopism, a tym samym prawidłową, szybką i skuteczną obsługę całego procesu badawczego i dydaktycznego. Badania prowadzone w bibliotekach amerykańskich³ wyraźnie wskazały, że nieopłacalne jest gromadzenie tytułów, które w ciągu roku wykorzystywane są poniżej 5 razy w ciągu roku. Bardziej opłaca się sprowadzenie odbitki ksero z tych czasopism dla tak niewielkiej grupy użytkowników niż gromadzenie, opracowanie i przechowywanie tych tytułów. Ogólnie wzrost wypożyczeń czasopism bieżących ilustruje Tabela nr 1.

Tabela nr 2

Wykorzystanie czasopism bieżących w wybranych działach w latach 1992-1998

Rok	Prawo	Ekonomia	Informatyka
1992	1.141	1.350	272
1993	2.336	1.564	943
1994	4.496	2.627	1.172
1995	7.173	1.823	1.592
1996	8.319	2.481	2.464
1997	8.672	3.920	2.801
1998	13.310	5.368	3.584

Wzrastające co roku wypożyczenia czasopism bieżących, świadczą o dużym zapotrzebowaniu użytkowników na informację szybką i aktualną, szczególnie z określonych dziedzin. Lawinowy wzrost wypożyczeń czasopism bieżących odnotowujemy z zakresu prawa, ekonomii i informatyki.

Tabela nr 3

Wykorzystanie czasopism bieżących w latach 1992-1998

Dział		1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
I	Ogólny	2.395	3.362	4.795	3.616	4.314	4.633	6.287
II	Historia	289	751	1.036	366	577	753	532

³ E.A. Gossen, S. Irvings, *Ownerships versus access and low-use periodical titles*, "Library Resources and Technical Services" 1995, vol. 39, No.1, pp.43-52.

III	Ekonomia	1.350	1.564	2.627	1.823	2.481	3.920	5.368
IV	Rolnictwo	220	167	162	295	216	248	195
V	Technika	1.052	1.075	1.717	1.215	548	359	-
VI	Prawo	1.141	2.336	4.496	7.173	8.319	8.672	13.310
VII	Psychologia Pedagogika	528	1.105	1.126	906	932	940	1.467
VIII	Filozofia	198	213	555	407	169	197	494
IX	Języko- znawstwo	627	789	1.968	1.671	1.331	1.641	1.336
X	Literatura	863	1.826	2.622	1.796	1.616	1.681	1.539
XI	Informatyka	272	943	1.172	1.592	2.464	2.801	3.584
XII	Matematyka	272	943	636	535	598	576	641
XIII	Chemia, Fizyka	106	103	273	210	204	174	256
XIV	Geografia	186	230	630	438	376	692	651
XV	Biologia	198	181	819	758	684	1.327	1.659
XVI	Medycyna	266	294	1.174	608	460	123	-
XVII XVIII	Bibliografie	648	1.108	1.712	1.641	1.478	1.662	1.515
XIX	Religio- znawstwo	754	1.092	2.047	1.481	1.315	1.040	1.243
XX	Ilustrowane	2.698	3.467	4.061	4.569	4.061	3.959	5.642
XXI	Gazety	24.223	24.073	40.877	37.195	37.195	48.074	57.673
	Razem	38.336	45.552	74.945	68.295	64.570	83.472	103.402

Tabela nr 3 przedstawia wypożyczenia czasopism bieżących we wszystkich działach. Dokonywana od kilku lat racjonalizacja procesu gromadzenia czasopism nie tylko nie spowodowała spadku wypożyczeń a wręcz przeciwnie od kilku lat odnotowujemy wzrost wypożyczeń czasopism bieżących. Potwierdza to nasze założenia że gromadzenie wszystkich zaferowanych nam tytułów czasopism jest niemożliwe, nie wskazane i bibliotek po prostu na to nie stać.

ABSTRACTS

Maria Jagielska: Materials pertaining to the activity of the Association of Polish Patriots of the Lwów district in the holdings of Poznań University Library. Part I. Repatriation action of Polish cultural values from Ukraine in the years 1945-1946.

The Lwów Civic Committee for the Assistance of Warsaw was set up spontaneously shortly after the outbreak of Warsaw Uprising. Its membership was all-inclusive and exceeded any party-affiliation. The experiences gathered in its social activity were used by Lwów citizens in the activities of another committee, this time officially established and with the consent of the Russian authorities, namely the Regional Board of the Association of Polish Patriots (ZPP) headed by Professor Mazur. From the very beginning of its existence the Regional Board kept its distance from the communist-infiltrated General Board in Moscow. Contrary to orders from its HQ, the regional board in Lwów managed to transport to newly-established Poland local scientific, cultural and technical values from the former Lwów voivodeship. The treasures of Polish culture were sent to the address of the Academy of Science and the National Museum in Kraków. Poznań University had its considerable part in the action: the contact person between the academic community of Lwów and that of Poznań was Prof. Franciszek Wokroj. The materials of the Regional Board of ZPP in Lwów have been transported to Poznań University Library.

Jakub Skutecki: Kaiser Wilhelm's II visit to Poznań in 1902.

Iconographical material showing Kaiser Wilhelm's II visit to Poznań in 1902. Commentaries of Polish daily press. History depicted in picture post cards. Items from the collection of Poznań University Library.

Andrzej Bendziński: Ciąża Palace and its library functions.

In 1968 Poznań University Library took over the 18th century palace at Ciąża and adapted the structure for a book stock repository. After the restoration of the building the service it provided has been expanded and the palace has also become a guesthouse, conference hall and a branch library. The decision to provide access to the main collection housed in the palace, i.e. the masonic collection, imposed onto the branch library all the requirements needed for a research library. Its basic function, however, is still preservation of masonic literature, duplicate copies, old books, and periodicals. The remaining functions of the library are the same as for any library and include typical library procedures for tackling its collection. Its specific character, however, lies also in widening its didactical function pertaining to the historic character of the building.

Helena Olszewska: Acquisition and the use of current periodicals at Poznań University Library in the years 1992-1998.

The emergence of scientific periodicals and their importance in libraries. Acquisition of scientific periodicals at Poznań University Library. Analysis of the usage of current periodicals. An attempt at rationalisation of the process of acquisition. Weeding of unused material as the base for further service improvement in the reading room.

Zdzisław Szkutnik: The accessibility of electronic versions of scientific periodicals.

The article evaluates new developments in reorganisation of the access to the ever-growing number of electronic periodicals. Specific methods of the access have been presented (via libraries, library organisations, agents in the book and journals market, publishers), and has been supplemented with interesting offers as well as with price listings and exemplary licence agreements of selected publishers (e.g. Elsevier, MCB University Press). It has been stressed that the target group of the most of the integrated links are library consortia. The article is an illustration of technological modernisation of publishing activities of publishers and in the librarianship in the transition period.